

Govor admirala Bokeljske mornarice Kotor Antuna Sbutega na otvaranju izložbe o pobuni mornara u Boki – Kotor, 11.2.2018.

Poštovani ministre kulture Crne Gore, poštovani gradonačelnice Kotora, uvaženi predstavnici Vojske Crne Gore, članovi diplomatskog kora, dame i gospodo, velika mi je čast da vas sve pozdravim u ime Bokeljske mornarice. Posebno želim da pozdravim brojnu i reprezentativnu delegaciju iz prijateljske Češke Republike.

Mornarica svake godine obilježava godišnjicu pobune mornara u Boki Kotorskoj, a prošle godine je zajedno sa Ministarstvom evropskih poslova, odnosno ministrom Aleksandrom Andrijom Pejovićem, koji je član Mornarice, pokrenula inicijativu da se jedan vijek od pobune obilježi na poseban način i koncipiran je veoma bogat program koji je počeo 1. februara u Herceg Novom, nastavio se 7. februara u Tivtu i evo danas, poslije odavanja počta strijeljanim mornarima na spomen groblju u Škaljarima, koje je za ovu priliku restaurisano, otvara se i ova izložba koju je pripremio Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru u saradnji sa Istorijskim arhivom.

Neću govoriti o istorijskim činjenicama vezanim za pobunu jer su one uglavnom poznate, a ova izložba i katalog ih bogato ilustruju i objašnjavaju.

Govoriti ću Vam o mojim sjećanjima na ovaj događaj. Ja istina nemam dovoljno godina da budem učesnik ili savremenik pobune, ali imam da sam poznao neke od učesnika. Moje sjećanje iz najranijeg djetinjstva, kad sam imao 4–5 godina, je kada je moj otac, pomorski kapetan Krsto Sbutega, koji je nekoliko godina radio kao kustos tek osnovanog Pomorskog muzeja, izrađivao maketu austrougarskog oklopnog krstaša Sankt Georg, na kojem je izbila pobuna. Ja sam zadivljeno gledao fotografije i nacрте broda, slušao priče o pobuni i bio jako ponosan što je ta maketa koji je napravio moj otac izložena u muzeju.

Don Niko Luković, bliski rođak naše porodice, prčanjki župnik, mecena i pisac, koji je svakodnevno bio u našoj kući, koji je mene i moju braću krstio i bio nas vjeroučitelj, bio je svjedok pobune. On je kao mladi svećenik bio mobilisan kao vojni kapelan austrougarske vojske i imao je dužnost da provede zadnji dan sa mornarima osuđenim na smrt, Františekom Rašom, Antonom Grabarom, Matom Brničevićem i Jerkom Šišgorićem, da ih ispovijedi i duhovno pripremi za smrt i prati na strijeljanje. Posebno su me tada impresionirali detalji sa strijeljanja kada je njihova krv poprskala svećeničko ruho Don Nika.

Poznao sam i Tona Gjurovića sa Prčanja, takođe rođaka i člana Bokeljske mornarice, koji je bio učesnik pobune kao radiotelegrafista na brodu Sankt Georg, čija sam sjećanja na te dramatične događaje slušao u djetinjstvu. Ove godine je njegov praunuk, Luka Kovačević, mali admiral Bokeljske mornarice.

Moram spomenuti i Rudolfa Giunia, admirala Bokeljske mornarice od 1938. do 1959. godine, koji je bio isto tako naš komšija na Prčanju i porodični prijatelj. On, istina, nije bio učesnik pobune, ali se kao student u Pragu borio aktivno za prava Slovena u okviru Austro-Ugarske, saradivao sa Edvardom Benešom, kasnijim predsjednikom Čehoslovačke, zbog čega je proveo tri godine u zatvoru, da bi zatim prebjegao u Italiju i pridružio se Jugoslovenskom odboru za ujedinjenje. Poslije rata je dobio, pored drugih odlikovanja, i orden Bijelog orla od čehoslovačkog predsjednika Tomaša Masaryka, a ja sam kao dijete slušao i njegove priče o tim burnim vremenima.

Ja imam dovoljno godina da se sjećam i proslave 50 godina od pobune mornara, 1968. g., kada sam bio maturant kotorske gimnazije. U toj proslavi je učestvovala i Bokeljska mornarica na čelu sa tadašnjim admiralom akademikom prof. dr Vladislavom Brajkovićem. Tada se insistiralo na revolucionarnim i ideološkim aspektima pobune i uticaju oktobarske revolucije i tada je u Kotor uplovila eskadra sovjetske crnomorske flote, što je trebalo da ima značaj i za naglašavanje starih ruskih aspiracija da Boka postane njena baza.

Kada sam služio vojni rok u Jugoslovenskoj ratnoj mornarici 1972. godine, kako se te godine obilježavao jubilej 30 godina od osnivanja Ratne mornarice, ja sam zajedno sa jednom grupom mornara učestvovao na svečanim akademijama duž cijelog Jadrana, od Pule do Boke, recitujući pjesmu crnogorskog pjesnika Janka Đonovića posvećenoj strijeljanim mornarima u popuni, čiji prvi stihovi glase:

*Četiri mornara
kao četiri jarbola ćute.
Okolo njih zastave crne i žute
Igraju bijesni pir.*

Želim posebno da istaknem izvanrednu saradnju sa Pomorskim muzejom, koji je zapravo osnovala Bokeljska mornarica, sa njegovim direktorom Androm Radulovićem, inače unukom admirala Mornarice Vladislava Brajkovića, bivšom direktoricom i sada savjetnicom Muzeja Milevom Pejaković Vujošević, i sa načelnicom Arhiva Snežanom Pejović. Ističem isto tako odličnu saradnju sa Opštinom Kotor koja se posebno angažovala, zajedno sa ambasadorom Republike Češke, u renoviranju spomen groblja strijeljanih mornara.

Ovom izložbom se ne završava program obilježavanja vijeka od pobune mornara, već će on biti nastavljen nizom manifestacija tokom cijele godine.

Na kraju želim da još jednom izrazim posebno zadovoljstvo što je danas sa nama delegacija Češke Republike, države sa kojom imamo jake istorijske i kulturne veze. Internacionalni karakter i značaj pobune nas povezuje sa brojnim državama i narodima Evrope. Tragično iskustvo i žrtve iz tih dana prije jednog vijeka nijesu bile uzaludne, jer su se njihovi ideali mira ugradili u temelje savremene Evropske Unije koja je obezbijedila više od sedam decenija mira, stabilnosti i razvoja, a čiji se i mi nadamo uskoro postati punopravni član.